Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету геології,
географії, рекреації і туризму

_____ Катерина КРАВЧЕНКО

“ 31 ” ____січня_____ 2026 р

РОБОЧА ПРОГРАМА

«ВИРОБНИЧОЇ (НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ»

рівень вищої освіти __третій (освітньо-науковий)_____

галузь знань _Е Природничі науки, математика та статистика_____
(шифр і назва)

спеціальність Е4 Науки про Землю_____
(шифр і назва)

освітня програма «Науки про Землю»_____
(шифр і назва)

спеціалізація _____-___
(шифр і назва)

вид дисципліни_____ обов’язкова_____
(обов’язкова/за вибором)

факультет _геології, географії, рекреації і туризму_____

2026/ 2027 навчальний рік

Програму затверджено Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«25» серпня 2026 року, протокол № 13

Голова вченої ради _____ Віліна ПЕРЕСАДЬКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:
ПЕРЕСАДЬКО Віліна Анатоліївна, д. геогр. н., професор, професор кафедри фізичної географії та картографії.

Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії
Протокол № 16 від «25» серпня 2026 р.

Завідувач кафедри _____ Анатолій БАЙНАЗАРОВ
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму схвалено на засіданні кафедри фундаментальної і прикладної геології
Протокол № 9 від «25» серпня 2026 р.

Завідувач кафедри _____ В'ячеслав ПЕТІК
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Науки про Землю»

Гарант освітньо-наукової програми _____ Віліна ПЕРЕСАДЬКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму
Протокол № 9 від «25» серпня 2026 р.

Заст.голови науково-методичної комісії _____ Наталія ГУСЄВА
(підпис) (прізвище та ініціали)

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету геології,
географії, рекреації і туризму

_____ Катерина КРАВЧЕНКО

“_____”_____2026 р

РОБОЧА ПРОГРАМА

«ВИРОБНИЧОЇ (НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ»

рівень вищої освіти __третій (освітньо-науковий)_____

галузь знань _Е Природничі науки, математика та статистика_____
(шифр і назва)
спеціальність Е4 Науки про Землю_____
(шифр і назва)
освітня програма «Науки про Землю»_____
(шифр і назва)
спеціалізація _____-___
(шифр і назва)
вид дисципліни______ обов’язкова_____
(обов’язкова/за вибором)
факультет _геології, географії, рекреації і туризму_____

2026/ 2027 навчальний рік

Програму затверджено Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму «25» серпня 2026 року, протокол № 13

Голова вченої ради _____ Віліна ПЕРЕСАДЬКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:
ПЕРЕСАДЬКО Віліна Анатоліївна, д. геогр. н., професор, професор кафедри фізичної географії та картографії.

Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії
Протокол № 16 від «25» серпня 2026 р.

Завідувач кафедри _____ Анатолій БАЙНАЗАРОВ
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму схвалено на засіданні кафедри фундаментальної і прикладної геології
Протокол № 9 від «25» серпня 2026 р.

Завідувач кафедри _____ В'ячеслав ПЕТІК
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Науки про Землю»

Гарант освітньо-наукової програми _____ Віліна ПЕРЕСАДЬКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму
Протокол № 9 від «25» серпня 2026 р.

Заст.голови науково-методичної комісії _____ Наталія ГУСЄВА
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма виробничої (науково-педагогічної) практики складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії за спеціальністю Е4 ОНП «Науки про Землю».

1. Опис науково-асистентської практики

1.1. Метою виробничої (науково-педагогічної) практики є поглиблення і закріплення знань здобувачів наукового ступеня доктора філософії другого курсу з питань організації і форм здійснення освітнього процесу викладання природничих дисциплін у сучасних умовах, його наукового, навчально-методичного та нормативного забезпечення, формування вмінь і навичок опрацювання наукових та інформаційних джерел при підготовці занять, застосування активних методик викладання професійно-орієнтованих і практичних дисциплін для підготовки бакалаврів та магістрів спеціальності Е4 Науки про Землю.

Об'єктом виробничої (науково-педагогічної) практики є освітній процес підготовки бакалаврів та магістрів спеціальностей Е4 Науки про Землю.

Предметом виробничої (науково-педагогічної) практики виступають окремі дисципліни фундаментального або професійного і практичного циклу навчального плану.

1.2. Основними **завданнями** науково-асистентської практики є:

– набуття теоретичних знань та практичних умінь і навичок, необхідних для роботи викладачем закладу вищої освіти, зокрема умінь і навичок навчальної, методичної та організаційно-виховної роботи зі студентами;

– освоєння різноманітних методів, прийомів, форм роботи, сучасних технічних засобів навчання тощо.

У завдання практики також входить:

– поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих під час навчання за фаховими та педагогічними дисциплінами, їх практичне застосування в навчально-виховній роботі вищої школи;

– розширення та поглиблення професійної підготовки, придбання педагогічних якостей викладача;

– вироблення умінь планування навчальної роботи з урахуванням умов конкретного навчального закладу;

– підготовка та проведення занять різних типів із застосуванням різноманітних форм організації освітнього процесу, прийомів і методів навчання, спрямованих на активізацію роботи студентів;

– організація навчальної діяльності студентів на заняттях;

– виконання освітніх, організаційно-виховних і розвиваючих функцій контролю в навчанні;

– правильне використання умінь і навичок для оцінки знань студентів;

– вироблення умінь аналізу і самоаналізу проведеного заняття;

– вивчення практикантами передового педагогічного досвіду, використання отриманих знань для організації самостійної навчально-виховної роботи зі студентами всіх курсів бакалавріату;

– ознайомлення та практичне застосування методів наукових досліджень з теорії та практики навчання дисциплін для підготовки бакалаврів та магістрів спеціальностей Е4 Науки про Землю.

– формування у практикантів стійкого інтересу до обраної професії, їх стимулювання до вивчення спеціальних та педагогічних дисциплін, необхідних для роботи;

– визначення професійної придатності практиканта до роботи викладачем закладу вищої освіти.

Виконання наукових досліджень відповідно індивідуального плану і завдань наукового керівника.

Базою для проходження практики є кафедри фундаментальної і прикладної геології та фізичної географії та картографії факультету геології, географії, рекреації і туризму Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Термін проходження практики – три тижні весняного семестру другого року навчання.

Загальне організаційне, навчально-методичне та наукове **керівництво** науково-асистентською практикою здійснюють завідувачі кафедр фундаментальної і прикладної геології та фізичної географії та картографії. Безпосереднім керівником науково-асистентської практики є науковий керівник здобувачів наукового ступеня доктора філософії.

1.3 Характеристика практики: **Кількість кредитів** - 5 кредитів. **Загальна кількість годин** - 150 годин. **Семестр** – 4. **Вид контролю** - залік

1.4 Заплановані результати практики:

У результаті проходження практики здобувачі набувають *інтегральну компетентність*, а саме: Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері Наук про Землю, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики, застосовувати сучасні методології наукової та науково-педагогічної діяльності, здійснювати власні наукові дослідження, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. А також: здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті (ЗК 04), здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті (СК 11).

У результаті проходження практики передбачено досягнення наступних програмних результатів навчання:

РН 02. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми наук про Землю державною та іноземними мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних вітчизняних і міжнародних наукових виданнях.

РН 11. Розробляти і викладати навчальні дисципліни, дотичні до предметної області наук про Землю, обґрунтовано обирати та ефективно використовувати сучасні освітні технології, методи й засоби навчання у закладах вищої освіти та інших установах і організаціях, що здійснюють підготовку фахівців у сфері наук про Землю, зокрема геології, фізичної/природничої географії, картографії та природокористування.

Таким чином, під час проходження науково-асистентської практики здобувачів наукового ступеня доктора філософії відбувається відпрацювання практичних умінь і навичок здійснювати підготовку навчально-методичного забезпечення і проведення лекційних, семінарських, практичних занять, організації самостійної роботи студентів.

Виробнича (науково-педагогічна) практика проходить у межах фундаментальних та професійних і практичних дисциплін підготовки бакалаврів та магістрів спеціальності Е4 Науки про Землю, які викладаються на кафедрах фізичної географії та картографії і фундаментальної і прикладної геології.

Вибір дисципліни, з якої відбуватиметься науково-асистентська практика, здійснюється заздалегідь, відповідно до напряму наукових пошуків здобувачів наукового ступеня доктора філософії та у межах тематики дисертаційної роботи.

2. Зміст виробничої (науково-педагогічної) практики

Практика здобувачів наукового ступеня доктора філософії проходить у 3 етапи:

Перший етап – ознайомчий. Ознайомлення з базою практики, аналіз науково-методичної бази викладацької діяльності кафедри.

Загальне ознайомлення з діяльністю кафедри, на якій проходить практика, її кадровим складом, посадовими обов'язками співробітників, планами роботи, основною документацією. Вивчення правил внутрішнього трудового розпорядку і режиму роботи кафедри. Формування

уявлень про сутність викладацької роботи у вищому навчальному закладі. Ознайомлення із сучасним рівнем педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі. Вивчення робочих програм навчальних дисциплін, що викладаються кафедрою.

Другий етап – основний. Участь у викладацькій діяльності кафедри; участь в організаційно-виховній роботі зі студентами.

Ознайомлення з конкретними темами лекційних, практичних і семінарських занять навчальних дисциплін, закріплених за кафедрою, що викладаються в поточному семестрі. Відвідування занять провідних викладачів кафедри. Підготовка планів-конспектів і проведення лекційних занять. Підготовка планів-конспектів і проведення практичних та/або семінарських занять. Опанування передових технологій викладацької діяльності. Формування і розвиток навичок педагогічного спілкування з викладачами та студентами. Керівництво навчальною діяльністю студентського колективу; формування вмінь професійно реагувати на зміну обставин, самостійно приймати рішення і бути за них відповідальним.

Підготовка плану-конспекту і проведення кураторської години. Застосування різних видів, форм і ефективних методів організаційно-виховної роботи зі студентами. Вивчення психологічного клімату у студентському колективі, індивідуальних психологічних особливостей окремих студентів.

Третій етап – підсумковий. Аналіз ефективності викладацької діяльності.

Здобувачі наукового ступеня доктора філософії готують звітну документацію, яку захищають на звітній конференції. Можливе залучення практикантів до різних форм контролю знань студентів. Участь в обговоренні відкритих навчальних занять викладачів кафедри. Розробка і подання керівництву кафедри пропозицій щодо підвищення ефективності навчально-виховної роботи кафедри і всього структурного підрозділу.

2.1. Структура виробничої (науково-педагогічної) практики

Під час проходження практики передбачається проведення практикантом таких видів науково-педагогічної діяльності.

Організаційна робота:

– проведення консультацій з керівником практики з організаційних питань;

– виступ на конференції з коротким аналізом своєї роботи під час практики;

– короткі усні звіти здобувачів наукового ступеня доктора філософії про виконану протягом тижня роботу;

– складання індивідуального плану проходження науково-асистентської практики здобувачів наукового ступеня доктора філософії на підставі робочих навчальних планів дисциплін і планів роботи куратора академічної групи;

– ознайомлення зі специфікою роботи та організацією освітнього процесу у вищому навчальному закладі;

– ознайомлення з документацією, що ведеться у ЗВО (Статутом вищого навчального закладу, індивідуальним планом роботи викладача, планами роботи вченої ради факультету та вченої ради університету, планом роботи кафедри, планом виховної роботи на факультеті, журналом академічної групи тощо) та з освітніми стандартами (Законом України «Про вищу освіту», Положенням про державний вищий навчальний заклад, Положенням про організацію навчально-виховної роботи у ЗВО, Положенням про організацію освітнього процесу у ЗВО Положенням про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), освітньо-кваліфікаційною характеристикою напряму підготовки або спеціальності, робочими програмами навчальних дисциплін).

Навчальна робота:

– відвідання занять різних типів (лекційного, семінарського та практичного), що проводять викладачі кафедри;

– спостереження та аналіз різних форм навчання у вищій школі;

– розробка, підготовка та самостійне проведення практичних та/або семінарських занять;

– розробка, підготовка та самостійне проведення лекційних занять з використанням мультимедійного обладнання для демонстрації презентацій до лекційних занять;

– розробка роздаткового матеріалу (у формі тестових завдань) для письмового опитування студентів за визначеною керівником практики темою, проведення опитування за розробленими матеріалами та оцінка його результатів;

– виконання індивідуального завдання;

– проведення інших форм навчальної роботи (організація самостійної роботи студентів, консультацій тощо);

– проведення самоаналізу та самооцінки проведеної навчальної роботи.

Методична робота:

– опрацювання наукової та педагогічної літератури, самоосвіта;

– вивчення досвіду роботи викладачів вищого навчального закладу;

– розробка планів-конспектів лекцій, практичних або семінарських занять, інструкцій до виконання практичних завдань;

– проведення консультацій з керівником практики, участь у роботі науково-методичних семінарів.

Виховна робота (*за умови проведення очних занять*)**:**

– ознайомлення з планом роботи куратора академічної групи та складання на його основі свого плану, його обговорення;

– знайомство з академічною групою;

– відвідування виховних заходів, кураторських годин;

– визначення теми, форми та терміну проведення кураторської години з урахуванням плану роботи куратора групи, вимог моменту (ювілеї, свята, акції тощо) та власних інтересів;

– розробка, підготовка та самостійне проведення кураторської години;

– активна участь у всій організаційно-виховній роботі групи та факультету;

– проведення індивідуальної роботи зі студентами;

– участь у профорієнтаційній роботі кафедри.

Науково-дослідна робота:

– ознайомлення з планом наукової роботи кафедри;

– участь у роботі дискусійного клубу чи наукового (методологічного) семінару кафедри;

– проведення елементів експериментального дослідження за темою дисертаційної роботи;

– проведення наукової роботи зі студентами.

Під час проходження виробничої (науково-педагогічної) практики **здобувач наукового ступеня доктора філософії зобов'язаний:**

– отримати необхідну документацію іпроконсультуватися у керівника щодо її оформлення;

– своєчасно прибути на базу практики і розпочати виконання її завдань;

– ознайомитися і дотримуватися режиму роботи вищого навчального закладу і відповідної кафедри, що є базою практики;

– дотримуватись правил техніки безпеки на базі практики;

– виявляти вихованість, етичну поведінку, культуру спілкування, ввічливість, професіоналізм; відповідально відноситися до виконання поставлених перед практикантом керівником виробничої (науково-педагогічної) практики завдань;

– виконати всі обов'язкові види педагогічної діяльності, проявивши при цьому свої професійні знання та навички;

– відповідати за роботу виконану під час проходження практики;

– своєчасно оформити звітну документацію про проходження практики і подати її у встановлений термін керівникам практики;

– захистити звіт про виконану роботу.

В **обов'язки керівника** практики входить:

– постановка завдання перед практикантом;

– допомога здобувачу наукового ступеня доктора філософії (у формі консультацій та методичних рекомендацій) при підготовці всіх видів занять та методичних розробок.

– скласти і довести до відома здобувачів наукового ступеня доктора філософії план-графік проходження виробничої (науково-педагогічної) практики;

– перед початком практики перевірити готовність бази практики;

– провести інструктаж практикантів з питань техніки безпеки та охорони праці;

– забезпечити практикантів необхідними документами для виконання програми і завдань практики;

– забезпечувати проходження практики на високому рівні відповідно до програми, контролювати забезпечення нормальних умов праці;

– здійснювати методичне керівництво виконанням здобувачами наукового ступеня доктора філософії програми практики та індивідуального завдання;

– надавати методичну допомогу практикантам щодо розробки планів проведення навчальних занять та інших заходів;

– надавати практикантам консультації з питань проходження практики, виконання індивідуальних завдань та оформлення звіту;

– контролювати виконання практикантом усіх перерахованих вище видів науково-педагогічної діяльності (обов'язковою є присутність викладача при проведенні практикантом занять);

– аналізувати й оцінювати подану практикантами документацію про проходження науково-асистентської практики;

– дати підсумкову характеристику, оцінку-відгук про виконану кожним практикантом роботу;

– у складі комісії брати участь у захисті практикантами результатів виробничої (науково-педагогічної) практики;

– за результатами практики подавати завідувачу кафедри письмовий звіт про проведення практики з пропозиціями щодо поліпшення її організації.

3. Вимоги до баз практики.

Обов'язком бази практики є створення умов та можливостей для повноцінного виконання практикантом поставленого перед ним завдання;

Результатом проходження практикантом виробничої (науково-педагогічної) практики є набуття професійних навичок майбутнього викладача у вищій школі; формування професійних умінь та навичок, необхідних для успішної роботи у вищій школі; практичне засвоєння методики викладання фахових дисциплін у вищій школі та набуття практичного досвіду; спостереження та переймання досвіду роботи наукового керівника виробничої (науково-педагогічної) практики.

4. Індивідуальне завдання

Виконання здобувачами наукового ступеня доктора філософії індивідуальних завдань є важливим етапом у вирішенні основних завдань виробничої (науково-педагогічної) практики. Індивідуальне завдання розробляється керівником практики і видається кожному практиканту. Зміст індивідуального завдання повинен відповідати цілям і завданням освітнього процесу. Крім того, індивідуальне завдання повинно відповідати здібностям та теоретичній підготовці здобувача наукового ступеня доктора філософії. Консультування та контроль виконання індивідуального завдання здійснюється керівником практики.

Індивідуальні завдання для здобувачів наукового ступеня доктора філософії повинні бути доволі складними, передбачати творчий, пошуковий підхід. Це може бути, наприклад, розробка детального сценарію нетрадиційного заняття – диспуту, сюжетно-рольової гри, колоквіуму тощо. Важливо, щоб протягом практики відбулась апробація розробленого сценарію і було виявлено, наскільки доцільно розрахований час на окремі структурні елементи, ефективні використані методики, сформовані вміння та навички практиканта. Індивідуальне завдання може також передбачати розробку практикантом певної науково-методичної теми,

присвяченої проблемам викладання у вищій школі, актуальним проблемам сучасності в Україні та світі в цілому, а також підготовка до публікації методичних матеріалів за темою практики.

5. Оформлення результатів виробничої (науково-педагогічної) практики, підведення підсумків, оцінювання практикантів

Після закінчення терміну практики здобувачі наукового ступеня доктора філософії звітують на кафедрі про виконання її програми. Загальна форма такої звітності – подання письмового звіту з відгуком керівника практики з оцінкою діяльності практиканта та подальший захист. Письмовий звіт за результатами практики подається в установлений термін керівнику практики для перевірки, рецензування і допуску до захисту.

У звіті практикант зазначає характер і обсяг виконаних завдань, викладає результати своєї педагогічної діяльності, формулює власні пропозиції, робить аргументовані висновки, висловлює певні зауваження та побажання.

Розділи та окремі питання звіту мають бути чітко визначені, викладені в логічній послідовності і конкретизовані. Таблиці, ілюстративний матеріал, додатки повинні бути змістовні й оформлені відповідно до стандартів оформлення звітів наукових досліджень.

Керівник практики у відгуку характеризує рівень дисциплінованості практиканта, його морально-ділові якості, основні види виконаних робіт, оцінює педагогічну діяльність практиканта, її значення для формування вмінь і навичок майбутнього викладача, якість оформлення звітної документації, висновки та пропозиції щодо оцінки проходження практикантом виробничої (науково-педагогічної) практики.

6. Зміст звіту з виробничої (науково-педагогічної) практики

1. **Титульний аркуш.**
2. **Розробка лекцій** (лекція має містити тему, план, мету (навчальну, розвиваючу, виховну), методи викладання, міждисциплінарні зв’язки, обладнання, перелік демонстраційного та роздаткового матеріалу, список рекомендованої літератури для вивчення теми (13-15 джерел), основний текст лекції, має включати загальний теоретичний матеріал, тези для конспектування, а також цікаві факти, додаткову інформацію за темою, питання для інтерактивної роботи зі студентами під час заняття; перелік питань (10-15 питань) для самоперевірки знань студентів за темою лекції).
3. **Презентації до лекції** (20-25 слайдів з тезами лекції, графічним та картографічним матеріалом, фотографіями, схемами, малюнками, таблицями тощо, а також слайди, які доповнюють лекцію цікавою інформацією (не обмежена кількість)).
4. **Розробка 15-20 тестових завдань** (з однією правильною відповіддю) до лекцій для перевірки рівня засвоєння матеріалу студентами.
5. **Розробка практичних або семінарських занять** (основні складові: назва, мета (навчальна, розвиваюча, виховна), перелік питань для обговорення (7-10 питань), рекомендований список джерел для підготовки студентів до заняття; практичні завдання.
6. **Розробка кураторської години.**
7. **Висновки щодо проходження практики** (період проведення практики, за яким викладачем та дисциплінами був закріплений практикант, які були проведені аудиторні заняття зі студентами (тема, дата, час, аудиторія), яка надана допомога викладачу в організаційно-виховній роботі зі студентами, загальні враження під час проходження практики *(позитивні та негативні моменти практики, оцінка рівня підготовки практикантів до проходження науково-асистентської практики)*).
8. **Індивідуальне завдання** (результати роботи за темою дисертації, текст публікації, тощо)**.**

7. Схема нарахування балів

Вид роботи	Кількість балів
Розробка лекцій, підготовка та оформлення презентацій до них	25
Розробка практичних або семінарських занять	15

Виконання індивідуального наукового завдання	10
Розробка кураторської години	5
Розробка тестових завдань до лекцій	10
Проведення аудиторних занять (лекцій, практичних або семінарських занять), інша допомога викладачу в навчальній, методичній, організаційно-виховній роботі зі студентами	30
Проведення кураторської години	5
РАЗОМ	**100**

При оцінюванні результатів практики враховуються:

- повнота і якість виконання програми практики (підготовка та проведення аудиторних занять, розробка методичних матеріалів, індивідуальні завдання; найвищі бали здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані повністю та правильно на основі глибоких знань теорії, методики та практики, продемонстровано творчий підхід);
- якість оформлення звітних матеріалів;
- ставлення студента-практиканта до роботи (старанність, організованість, дисциплінованість, ініціативність, креативність тощо).

9. Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	**Оцінка за національною шкалою**
	для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
0-49	не зараховано

9. Рекомендована література

1. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи : навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів магістратури / Л. В. Артемова. – К. : Кондор, 2008. – 272 с.
2. Василюк А. Сучасні освітні системи : навчальний посібник / А. Василюк, Р. Пахотінський, Н. Яковець. – Ніжин : Вид-во НДПУ, 2002. – 140 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І.М. Дичківська. – К. : „Академвидав”, 2004. – 352 с.
4. Михайліченко М.В. Освітні технології: навчальний посібник / М.В. Михайличенко, Я.М. Рудик. – К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2016. – 583 с.
5. Науково-практичні аспекти організації навчальної і методичної роботи в університеті / За заг. ред. В. П. Шевченко. – Донецьк, 2004. – 256 с.
6. Пащенко М. І. Технологія використання активних методів навчання / М. І. Пащенко, В. Ф. Мішкурова, О. М. Середняцька. – К. : Наук. світ, 2003. – 94 с.
7. Пересадько В. А., Дмитриков О. О., Прасул Ю. І. Нова гармонізація в освіті України – старі проблеми // Географічна наука та освіта: перспективи й інновації : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., Переяслав, 19-20 верес. 2024 р. / [редкол.: Коцур В. В., Руденко Л. Г., Маруняк Є. О. та ін.]. – Переяслав (Київ. обл.), 2024. – С 122-126
8. Пересадько В. А., Дмитриков О. О., Прасул Ю. І. Пошук місця вітчизняної картографії в процесі гармонізації спеціальностей і галузей знань. Український географічний журнал. 2025. № 2 (130). с. 113–120. Doi: https://doi.org/10.15407/ugz2025.02.113

Посиланная на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення:

1. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навчальний посібник / Р. Гуревич, М. Кадемія, Л. Шевченко // Навчальний посібник 2017 http://kist.ntu.edu.ua/textPhD/itn.pdf
2. Методи навчання та їх класифікація // Сайт «Osvita.Ua» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/theory/780/
3. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://moskalik.at.ua/kurs_lekziy/mmmvvv.doc
4. Нормативно-правова база наукової діяльності у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/nauka/naukova-diyalnistu-vishchikh-navchalnikh-zakladakh/4688
5. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України - https://mon.gov.ua/ua
6. Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід / монографія 2018 https://lib.iitta.gov.ua/711545/1/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%86%D0%AF_%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%20%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%96.pdf
7. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МІПК ПУЕТ / посібник 2018 https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/V.-YU.-Strelnikov-I.-G.-Britchenko.-Suchasni-tehnologiyi-navchannya-u-vishhij-shkoli.pdf
8. Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1488/1/Особливості,%20проблеми%20та%20шляхи%20активізації%20самостійної%20роботи%20студентів